

Autors:

Lluís Herrera Llop
INS Ronda (Lleida)
Ramon Llanes
INS Manuel de Montsuar (Lleida)

Organitza:

 Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
Servei Educatiu del Segrià
Centre de Recursos Pedagògics

Col·labora:

 LA PAERIA
Ajuntament de Lleida

amb petjada pròpia

Exposicions itinerants
amb propostes didàctiques
sobre persones singulars
lleidatanes.

Enric Granados, un músic universal

1 Els inicis

El 27 de juliol de 1867 va néixer a Lleida Pantaleó **Enric** Joaquim **Granados** i Campiña, fill de Calixto Granados, militar d'origen cubà i d'Enriqueta Elvira Campiña, nascuda a Santander. El matrimoni vivia a prop de la caserna de la Seu Vella on treballava el pare. Quan van arribar a la ciutat, ja tenien dos fills i la mare estava embarassada de l'Enric.

Només tres anys després, un nou canvi de destinació a Santa Cruz de Tenerife, va allunyar de Lleida la família Granados i, quan van tornar a Catalunya el 1872, es van instal·lar a Barcelona. Així, doncs, poca era encara la consciència de l'origen lleidatà del nen Granados però, curiosament, anys més tard a París i gràcies a l'amistat amb Ricard Viñes, va recuperar aquest fet amb nostàlgia, cosa que el va portar a visitar alguns cops la ciutat fins a establir-hi un lligam especial.

Època de formació:

- De ben petit, Granados ja va demostrar una clara inclinació cap a la música i va rebre les primeres classes de solfeig i piano amb el capità José Junceda, director de la banda militar del Regiment de Navarra i amic de la família.
- Després va entrar a formar part de l'Escolania de la Mercè de Barcelona, dirigida pel mestre de capella Francesc Xavier Jurnet, el qual va reconèixer que mai no havia tingut un alumne com Granados.
- I, finalment, va rebre classes de piano de **Joan Baptista Pujol**, un dels primers catalans que va estudiar a París i director d'una acadèmia de piano de la qual van sortir altres grans pianistes i amics com Malats, Vidiella, Viñes i, especialment, Albéniz.

Casa nadiua d'Enric Granados al núm. 1 del carrer Marquès de Tallada. Placa commemorativa.

Barcasses per travessar el Segre al seu pas per Lleida

Lleida, a cavall entre els segles XIX i XX era una petita capital de província que, a poc a poc anava entrant en la modernitat gràcies a l'impuls de la Renaixença i de l'incipient Modernisme. Sabem que hi havia una vida musical força activa: Orfeó Lleydatà (1861), primeres bandes i orquestres, societats tipus Cors Clavé, associacions musicals i la creació de l'Escola Municipal de Música el 1915 (bressol de l'actual Conservatori).

Joan Baptista Pujol (1835-1898)

2 Amb Viñes a París

Als 10 anys Granados va fer la primera audició pública, però la mort sobtada del seu pare el 1879 va afectar l'estabilitat familiar cosa que va endarrerir per un temps aquesta gran progressió.

Als 15 anys, va guanyar el 1r Premi de piano que convocava el seu mestre. La seva manera de tocar impressionà **Felip Pedrell**, membre del jurat, amb qui estudiarà harmonia i composició durant 7 anys.

1882 - 1887 són anys d'aprenentatge, però també de treball intens a fi d'ajudar l'economia familiar: compondrà les primeres partitures, tocarà cançons de moda a diferents cafès i, sobretot, farà classes particulars de piano a l'alta burgesia. Aquest fet va posar-lo en contacte amb famílies com el comerciant Eduard Conde i, sobretot, el metge Salvador Andreu, el **mecenatge** de les quals van ajudar-lo a poder tirar endavant la seva formació musical. Amb la família Andreu passarà molts estius a la seva casa de Puigcerdà.

1887 - 1889 - Estudis a París. Coneix Viñes. Malgrat que Granados no va entrar al Conservatori de París, sí que va poder seguir les classes de Charles W. de **Bériot** (1833-1914), reconegut pedagog del piano. També va relacionar-se amb els músics més destacats de l'època i anà a l'Schola Cantorum.

I, finalment, coneix Viñes -també alumne de Bériot- amb qui malgrat la diferència d'edat (Viñes tenia 12 anys, vuit menys que Granados), van establir una entranyable amistat tot descobrint els seus orígens comuns lleidatans!

També residia a París el compositor lleidatà Manuel Giró (1848-1916).

Isaac Albéniz
(1860-1909)

Carles Vidiella (1856-1915)

Joaquim Malats (1872-1912)

Felip Pedrell (1841-1922) compositor, pedagog i musicòleg, és la figura clau del moviment del nacionalisme musical espanyol amb deixebles tan destacats com el mateix Granados, Isaac Albéniz, Manuel de Falla o Robert Gerhard.

Va ser capaç d'inculcar a aquesta extraordinària generació la importància de recuperar el ric patrimoni musical popular de l'estat espanyol.

A cavall dels segles XIX i XX **París** era el veritable centre cultural del moment. Hi haurà una presència extraordinària d'artistes catalans que buscaran conèixer les noves avantguardes i obtenir un reconeixement internacional.

3 Una carrera consolidada

Anys de plenitud:

- 1890** Comença la maduresa de Granados. En poc temps esdevé un músic reconegut internacionalment, amb una intensa activitat com a compositor, intèrpret, director d'orquestra i pedagog. Fixa la seva residència a Barcelona, però la seva feina el durà arreu, especialment a Madrid i Paris. Cal destacar:
- 1890** Debut oficial al Teatre Líric de Barcelona.
- 1891** Participa en la fundació de l'Orfeó Català amb el qual col·laborarà durant molts anys.
- 1892** Es casa amb Amparo Gal amb qui tindrà 6 fills (alguns d'ells seran músics força destacats)
- 1900** Funda la Societat de Concerts Clàssics i aconsegueix patrocini privat per crear la primera orquestra simfònica estable de Barcelona.
- 1901** Funda l'Acadèmia Granados i, posteriorment, la Sala Granados el 1912.
- 1910** Granados acaba l'obra "Azulejos" d'Albeniz per exprés desig de l'autor abans de morir. Aquest fet i l'impacte de la Setmana Tràgica l'impulsen a escriure "Goyescas".
- 1911**
- 1915** Estades a Lleida.

Viñes i Granados vivien i estudiaven a l'*Hôtel de Cologne et d'Espagne*. Junts van aprendre l'idioma i van conèixer la ciutat. Hi ha algunes anècdotes divertides com, per exemple, quan -sense ser conscients del perill- es passejaven pels terrats de zinc de l'hotel, o quan per divertir-se tocaven sovint el piano a quatre mans, o quan recitaven poemes de Bécquer sobre la tomba de Chopin... a més d'anar a concerts, tertúlies, exposicions i compartir moltes estones d'oci i conversa.

La **Barcelona** modernista de principis del s.XX era un potent centre cultural amb creadors de totes les arts i Enric Granados esdevé un artista molt important de la vida cultural de la ciutat.

La modernitat estava en el teatre i Granados va participar activament del modernisme català en col·laboració, per exemple, amb l'artista Apel·les Mestres amb obres líriques en llengua catalana en les quals buscaven la fusió de les arts (poesia, pintura i música) en la recerca de l'obra d'art total.

Entre 1905 i 1908, es construirà el Palau de la Música Catalana on Granados estrenarà moltes composicions i hi actuarà tot sovint. Cal destacar també el moviment wagnerià, la tradició dels cors Clavé, la riquesa del folklore popular i les nombroses publicacions i editorials musicals d'aquella època.

Granados per Ramon Casas (1866-1932), pintor modernista autor d'un seguit de cèlebres retrats al carbó de personalitats diverses del moment.

4 El tràgic final

El 1911 Granados va estrenar al Palau la que es considera la seva obra més important: la suite pianística "Goyescas", inspirada en l'obra del genial pintor aragonès. L'èxit d'aquesta partitura el durà l'any 1914 a interpretar-la a la gran Sala Pleyel de París i, poc després, l'*Académie de Musique et de Danse* li demanarà de convertir-la en una òpera per representar-la l'any següent a l'*Opéra Garnier*. Granados va traslladar-se a Suïssa, a casa del pianista americà Ernest Schelling, per treballar en l'adaptació teatral de la partitura però, a causa de l'esclat de la 1a Guerra Mundial, això no va ser possible.

Finalment, però, aconseguí que l'estrena de l'òpera "Goyescas" es faci al Metropolitan Opera House de Nova York el 1916. El comiat a Barcelona va ser multitudinari i l'èxit inicial de l'obra molt important, encara que només van fer-se cinc representacions.

Malauradament, el viatge de tornada va suposar la tràgica mort del músic lleidatà el 24 de març del 1916 en aigües del Canal de la Mànega.

Tota la vida E. Granados va resistir-se a embarcar i, abans del viatge, ja va manifestar la seva por al mar...

La invitació del president T.W. Wilson per fer un concert privat a la Casa Blanca va endarrerir la tornada prevista pel matrimoni Granados i no van poder agafar un vaixell espanyol que els dugués directament a Barcelona. Després de fer escala a Anglaterra, van agafar el vapor Sussex per creuar el Canal de la Mànega però, prop de França, un submarí alemany va disparar al vaixell i el va partir en dos.

Aquest és l'estat amb què va quedar el vapor Sussex! Ningú esperava que fos atacat perquè no era cap vaixell militar i es donà l'amarga circumstància que, tocat però no enfonsat, l'embarcació va poder arribar a la costa i els passatgers que hi van restar, van aconseguir salvar-se...

5 La música per a piano

Enric Granados era un extraordinari pianista i un gran improvisador. Va compondre més de 300 partitures per a aquest instrument amb brillants peces de concert, obres pedagògiques i algunes transcripcions (per exemple d'Scarlatti). Cal destacar:

1892-1900

"**Danzas españolas**", recull de 12 peces d'estil més clàssic, molt conegudes i que li van donar un reconeixement de músics tan importants com Saint-Saëns, Massenet, Grieg o K'ui. Destaquen les núm. 2 ("Oriental"), la 4 ("Villanesca"), la 5 ("Andaluza") o la 6 ("Rondalla aragonesa").

1895 ca.

"**Valses poéticos**".

1904

"**Allegro de concierto**", dedicada a Malats, és una virtuosa partitura amb què va guanyar, a Madrid, un polèmic premi de composició d'una obra obligada per a concursos de piano.

1904

"**Escenas románticas**".

1911

"**Goyescas**", sens dubte l'obra principal de Granados. Es tracta de dos quaderns amb el títol "Los majos enamorados" inspirats en l'obra del pintor Francisco de Goya. Són 7 obres, de les quals podem destacar "La maja y el ruiseñor" i "El pelele".

Inici de la Dansa núm. 2 "Oriental".

Granados i el seu inseparable piano Pleyel el 1914.

La tècnica del **pedal** és un dels recursos tècnics en què més va innovar Granados. Va desenvolupar un seguit de símbols de gran precisió per a les seves partitures, mai utilitzats abans i, fins i tot, va escriure diversos tractats sobre el seu ús. Precisament, la sonoritat tan especial de la música de Granados rau en l'ús subtil del pedal per tal de trobar un equilibri entre les ressonàncies harmòniques sense que això afecti la melodia.

6 Goyescas

Del piano a l'òpera:

- Llibret de Fernando Periquet (1873-1940), escriptor i periodista valencià, autor dels textos d'altres obres vocals de Granados.
- L'obra s'estructurarà, ara, en tres quadres i vuit fragments. L'argument està centrat en una història d'amor i gelosia una mica convencional; això sí, tot ambientat en un seguit d'animades escenes populars.
- L'original "El pelele" pianístic es transformarà en el *Preludi* de l'òpera, i l'*Intermezzo* esdevindrà el fragment instrumental més conegut. Granados el va compondre a darrera hora per cobrir musicalment els canvis d'escena i, malgrat que no en va quedar satisfet del tot, és un fragment que ràpidament va tenir una història independent com a brillant peça de concert. L'ària vocal més coneguda és "La maja y el ruiseñor".

L'interès per la pintura ja li venia de l'època en què tenia com a veïns a Barcelona la família d'artistes Miralles, amb qui coincidirà també a París.

Granados tenia bona traça i, fins i tot, a les seves cartes solia incloure algunes il·lustracions.

La fascinació per l'època de Francisco de Goya (1746-1828) és una constant en la seva obra, en un intent molt personal de reproduir musicalment l'esperit "castizo" del Madrid de finals del s. XVIII.

"El pelele": pintura i música.

"Goyescas" és una obra del repertori habitual dels concertistes de piano, en canvi, el muntatge de la versió operística no és tan freqüent per la seva complexitat.

7 Granados compositor

Granados és conegut sobretot per la seva extraordinària obra pianística però el músic lleidatà va ser un artista polifacètic i un compositor molt complet que va destacar també en altres gèneres musicals:

Música vocal:

Granados també destacarà per compondre una trentena de peces vocals amb acompanyament pianístic, que vénen a ser com una adaptació personal del *lied* romàntic. Va musicar algunes cançons en català ("Elegia eterna"), però cal remarcar les "Canciones amorias" i, sobretot, les deu "**Tonadillas**" (1910), amb textos de F. Periquet, emparentades amb l'ambient de "Goyescas" que tant li agradava.

Música de cambra:

La musicologia reconeix el valor d'aquesta música que ara s'està recuperant però que continua sent força desconeguda. Cal destacar un quintet amb piano, un trio i dues sonates.

Música orquestral i teatral:

Al marge del popular "**Intermezzo**" de Goyescas, Granados que era un extraordinari orquestrador, va compondre algunes obres destacades com el poema simfònic "Dante" (1908) o el "Cant de les estrelles" (1911).

A més de "Goyescas" també va compondre la sarsuela "María del Carmen", estrenada amb èxit a Madrid el 1898.

Amb l'artista Apel·les Mestres van crear diverses peces líriques en llengua catalana com "Picarol" (1901), l'òpera "Follet" (1903, destaca el Preludi del III Acte), "Gaziel" (1906) o "Liliana" (1911) obres claus del modernisme musical català.

Les versions de la pianista Alicia de Larrocha són un referent de com s'ha d'interpretar l'obra de Granados.

Granados i Pau Casals (1876-1973) eren grans amics. El músic lleidatà va visitar-lo diversos cops a la seva casa de Sant Salvador (avui Museu Pau Casals) i van tocar plegats en moltes ocasions. Quin nivell!

Per treballar en l'orquestració de "Goyescas", l'estiu de 1915, Granados es va fer construir una Tartana enmig del paisatge a Vilassar de Mar. Aquest espai, sense piano, era una cabana oberta a les olors (tan importants en la seva obra) fresques i evocadores de les fruites i les flors.

8

Granados pedagog

Des del mateix moment en el qual un adolescent Granados va començar a despuntar com a virtuós del piano, ja va dedicar una part important del seu temps a les classes de piano, una tasca que mai no deixarà de realitzar durant tota la seva vida.

En un primer moment era una activitat que li reportava uns ingressos complementaris als concerts i a la composició. Les classes particulars als fills i filles de la burgesia barcelonina, també li van permetre conèixer famílies benestants, que van ajudar-lo posteriorment durant tota la seva carrera.

La creació de la seva pròpia acadèmia de piano i l'elaboració contínua d'obres i escrits didàctics confirmen una gran vocació per a l'ensenyament. També cal remarcar que Granados era un home d'una gran cultura i que anava més enllà d'ensenyar només la tècnica de l'instrument, ja que sempre va procurar transmetre als seus i les seves deixebles l'interès per l'art i la poesia.

1916, New York: una de les darreres fotografies del mestre...

L'**Acadèmia Granados** es va fundar el 1901 i es va convertir en el centre pedagògic de referència de l'ensenyament del piano a Barcelona. Així va poder transmetre la seva tècnica, especialment en la pulsació i en l'ús del pedal, amb què va aconseguir la sonoritat que tant el caracteritzava.

El 1912, a més a més, va obrir la **Sala Granados** amb la presència d'intèrprets internacionals i amb estrenes diverses. L'autor volia una sala sense objectius comercials, pensada també com un lloc d'unió entre nous intèrprets, compositors i per a un públic iniciat.

Amb la mort sobtada del mestre, la direcció va recaure en el seu deixeble Frank Marshall, i es va convertir en l'**Acadèmia Marshall** fins a dia d'avui, amb més de cent anys d'història. El 1959, va ser Alicia de Larrocha qui es va responsabilitzar de la continuïtat de l'Acadèmia fins al 2009. A l'acadèmia, doncs, hi estudiaran bona part dels artistes de la gran fornada de pianistes de l'anomenada escola catalana de piano del s.XX, com Conchita Badia (cèlebre després com a cantant), Alicia de Larrocha o Rosa Sabater, així com altres solistes de renom internacional com Arthur Rubinstein o Alfred Cortot.

9 Granados i Lleida

Després que Granados marxés de Lleida el 1870, van passar molts anys fins que va tornar a la seva ciutat amb Ricard Viñes, com havien planificat junts a París. Tenim documentades dues visites encara que algunes fonts parlen d'altres estades les quals, en tot cas, tindrien un caire privat. La petita burgesia lleidatana va aprofitar-ho per tenir un cert contacte amb Viñes i Granados, conscients de la importància artística i social d'ambdós personatges.

1911

Ricard Viñes havia vingut amb més assiduitat i, finalment, per les Festes de maig va poder coincidir amb Granados a Lleida. La premsa de l'època ens explica que van ser nombrosos els actes públics i les mostres de reconeixement però, sens dubte, el més destacat fou el concert que van oferir plegats al Teatre dels Camps Elisis, amb peces a 4 mans i en el qual Granados donaria a conèixer fragments de "Goyescas" (cal destacar "El fandango del candil", dedicat precisament a Viñes). El bon regust, la nostàlgia dels orígens, l'amistat amb Viñes i l'agraïment de la ciutat van fer que Granados es plantejés tornar a Lleida l'any següent però... això no es va poder concretar fins més tard.

1915

En aquesta ocasió, la visita de Granados era per apadrinar l'alumne lleidatà Lluís Farrús, el qual va donar un concert al Palau de la Diputació per tal de justificar els progressos musicals aconseguits amb la beca rebuda per aquesta institució. Com és lògic, per la insistència del públic, Enric Granados també va tocar breument i va interpretar una part de "Goyescas" i "El pelele". Malauradament, aquesta va ser la darrera aparició pública sis dies abans del viatge als Estats Units...

- Rebuda multitudinària a Viñes i Granados el maig de 1911.
- Granados a la seu vella (1911)
- Granados amb Lluís Farrús (1915)

Cal destacar dos alumnes lleidatans de Granados:

Lluís Farrús, el qual va fundar l'Acadèmia Farrús seguint el model de l'Acadèmia Granados de Barcelona i **Elena Pàmies**, que va exercir la primera càtedra de piano de la nova Escola Municipal de Música (1915, origen de l'actual i ja centenari conservatori).

10 Lleida i Granados

La tràgica mort de Granados i la seva esposa va provocar una gran commoció internacional de condol, seguida per una allau de subscripcions i ajudes per ajudar econòmicament els sis fills del compositor. Els lleidatans van participar-hi activament i, per perpetuar la seva memòria, Lleida ha fet nombrosos actes i esdeveniments. En destaquem aquests:

1916 Homenatge - funeral solemne a la Catedral. Col·locació d'una **placa** en record seu a la casa natal (obra de l'escultor Pere Corberó) i d'un retrat al Saló de plens de La Paeria.

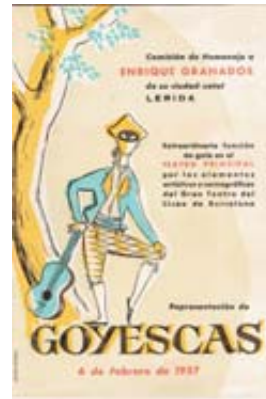
1957 **Estrena** de "Goyescas" al Teatre Principal, tot un esdeveniment social a Lleida -a càrrec de la companyia del Liceu- amb la presència de familiars i deixebles del mestre. Exposició retrospectiva a l'IEI de la seva obra, conferències i concerts (amb pianistes tan destacades com Alicia de Larrocha i Rosa Sabater). Per cert, un any abans es van inventar els dolços de pasta seca anomenats Granados. *Els heu provat?*

1966 50è aniversari de la seva mort. Finalment s'inaugura el **monument** a Granados als jardins de la Seu Vella, idea de l'arquitecte lleidatà Marià Gomà amb un relleu al·legòric de l'escultor Benjamín Mustieles i al darrere una partitura en forja de l'artesà Antoni Guerra.

1967 1r centenari del naixement de Granados. Entre tots els nombrosos actes, va destacar la inauguració d'un **carrer** dedicat al compositor i també, com a curiositat, es va editar un **segell** commemoratiu.

1995 S'inaugura l'**Auditori** Enric Granados amb dues sales de concert (de 800 i 250 cadires), seu de l'Escola Municipal de Música i del Conservatori i autèntic motor de la vida musical lleidatana.

2016 Centenari de la mort i 150è aniversari
2017 del naixement de Granados. Concerts, exposicions, publicacions, trobades, conferències...

Monument dedicat a Enric Granados als jardins de la Seu Vella. Al darrere es reproduïxen uns compassos de l'obra "El fandango del candil" de "Goyescas" que Granados va dedicar al seu amic Ricard Viñes.

Cartell de l'estrena de Goyescas a Lleida de l'artista local el Sr. Josep Barberà.

Sabeu on és aquest carrer?

L'acústica de l'Auditori és realment excepcional.

11 La influència de Granados

Romàntic en la seva obra i en la seva vida, Enric Granados ha passat a la història de la música:

- Per la seva importantíssima producció dedicada al piano. D'una banda, amb partitures que es convertiran -encara ho són avui- en peces bàsiques del repertori de qualsevol pianista i, per l'altra, per desenvolupar una enorme tasca pedagògica en l'ensenyament del piano a partir de la creació de l'Acadèmia Granados.
- Però també per la resta de la seva obra vocal, de cambra, orquestra i, sobretot, teatral que ara s'està redescobrint.

La mort prematura de Granados va impedir una carrera encara més brillant però, afortunadament, tots/es podem gaudir d'un llegat musical excepcional. (fotografia de 1890)

resum

CRONOLOGIA: 1867 (Lleida) - 1916 (Canal de la Mànega)

FORMACIÓ: estudia a Barcelona piano amb J.B. Pujol i composició amb F. Pedrell. Estudis a París amb Bériot.

ESTIL: parteix del romanticisme musical per desenvolupar una original i personal expressiva barreja amb el nacionalisme musical de l'època. Encara que la influència del folklore espanyol és present en molta de la seva obra, aquest fet es dilueix en un estil més poètic, amb un aire de lliure improvisació i molt intimista. Participa activament del modernisme català i de la vida cultural de Barcelona.

OBRA: destaca la seva producció pianística: "Danzas españolas", "Allegro de concierto", "Escenas romànticas", "Valses poètics" i, sobretot la suite "Goyescas"; les obres vocals "Tonadillas"; a més de música de cambra; orquestral ("Dante", "Intermezzo") i teatral (versió operística de "Goyescas" o l'òpera "Follet").

INFLUÈNCIA: Enric Granados és un dels músics més destacats del nacionalisme musical postromàntic europeu, autor de peces bàsiques del repertori pianístic mundial i un dels puntals de l'escola pianística catalana. Sens dubte, el músic lleidatà més universal.

Granados era un personatge cosmopolita, modern i atent als nous avenços tecnològics. Va enregistrar diversos rotlles de pianola i discs de gramòfon que ens donen la possibilitat d'escoltar-lo (malgrat les lògiques deficiències tècniques de l'època) tocant ell mateix les seves obres al piano!

Exposició i activitats didàctiques complementàries realitzades per Lluís Herrera i Ramon Llanes, catedràtics d'Ensenyament secundari i professors de música de l'INS Ronda i l'INS Manuel de Montsuar, respectivament.